

ГРИГОРЕНКО АЛІНА АНАТОЛІЇВНА

*аспірант кафедри економіки та оцінки майна підприємств
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
м. Харків, Україна*

ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ» У СВІТЛІ ФІЛОСОФІЇ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Однією з визначальних ознак багатогранного процесу національного відродження України є її становлення як суверенної держави. Економіка, як сукупність виробничих відносин державно організованого суспільства, складає економічну основу функціонування держави. Таким чином, добробут громадян країни залежить, передусім, від того, наскільки вони усвідомили об'єктивні основи її організації і спромоглись, у відповідності до них, створити національну економіку [8, с.28].

Сьогодні до з'ясування суті національної економіки прикута увага вчених різного профілю. Вивчення теоретичних основ її функціонування є важливими при аналізі економічних та соціальних наслідків тактики та стратегії руху національної економіки у глобальному економічному просторі, специфіки функціонування та регулювання сучасної української економіки, формуванні оптимальної її моделі та структури.

Термін «національна економіка» не є новим. Він почав складатися у минулі сторіччя, на зорі формування сучасних національних держав. Основоположником науки про національну економіку є німецький економіст Ф.Ліст, що творив у перші десятиріччя XIX віку. Це не випадково, бо саме у Німеччині, на відміну від інших європейських монархічних держав, у найбільшій класичній формі здійснювався процес формування цілісної капіталістичної нації на теренах роздроблених князівств. Це визначило необхідність відображення у загальній економічній теорії національного аспекту економічних відносин. У відповідь на цю потребу вийшла книга

Ф. Ліста «Національна система політичної економії». Економічна наука, на думку Ф. Ліста, має бути поділена на національну (політичну економію), яка враховує особливості кожної конкретної держави та на космополітичну економію, яка розглядає сукупне світове господарство, що характеризуються спільними економічними рисами.

Надалі в міру укріплення капіталістичного порядку в розвинутих країнах світу, в умовах становлення індустріального суспільства і посилення економічної ролі держави національна економіка відокремилась як важливий елемент світової економіки і об'єкт дослідження для економічної науки.

Ретроспективний огляд історії економічної думки свідчить про те, що дослідження національного аспекту не минула жодна теорія, починаючи з класичної, неокласичної, марксистської, кейнсіанської, навіть до неоінституціоналістської.

Для розкриття сутності та сучасного змісту національної економіки слід здійснити її аналіз, тобто визначити значення понять, що сумісно утворюють цю категорію: «національна» і «економіка».

За своїм змістом «національне» це те, що відноситься до відповідної нації. У свою чергу, під нацією розуміється спільнота людей, яка утворюється у процесі історичного формування спільної території, мови, культури, звичаїв, економічних зв'язків та характеризується національною свідомістю.

А. Сміт, детермінуючи поняття «нації», сформував наступну теоретичну модель нації та виділив сім її характерних рис:

- культурна й мовна диференціація;
- територія і мобільність;
- великі розміри;
- зовнішні відносини;
- групові почуття і лояльність;
- громадянські права, тобто ступінь політизації;
- економічна інтеграція.

На його думку, перші дві ознаки визначають плем'я, перші п'ять – етнічну групу, всі сім – націю [7, с. 97-98].

Для українського етнографа А.Пономарьова, “нація – це особливий стан розвитку етносу, пов'язаний із творенням його державності, національної свідомості, національно-державних символів і атрибутів, національної культури” [6, с.76].

Поняття «нації» не можна ототожнювати з поняття «етносу» та «національності». Етнос – це базова форма існування великих спільнот, об'єднаних спільним походженням, яка передує нації. У свою чергу, нація складається, як правило, з багатьох національностей з їхніми особливостями, мовою, культурою.

Як визначає В. Даль, нація це – народ в обширному, значенні. У цьому сенсі ми розуміємо українську націю як український народ. Так, в Конституції України проголошується, що цей Основний Закон прийнято „від імені Українського народу – громадян України усіх національностей ” [1, с.3].

В. Коноур вважає, що нація – це етнічна група людей, що самоусвідомлюють свою індивідуальність, і поки її представники не усвідомлять свою унікальність, вона так і залишається етнічною групою, а не нацією. Якщо етнічна група визначається ззовні, то нація повинна визначити себе сама [2, с.45]. Тому існує нація рівно до тих пір, поки окремих індивідів спільного етнічного походження об'єднує воля бути нацією, воля до політичної самоорганізації своєї етнічної спільноти на засадах суверенності. Проявом такого прагнення є створення власної держави або боротьба за її створення. Держава у свою чергу, виконує не тільки об'єднуючу і організуючу роль, але й створює чіткі рамки етнічного об'єднання, забезпечує його життєдіяльність, сприяє розвитку етносу і перетворенню його в державу як організовану спільноту.

Отже, державність – невід'ємна ознака нації. Тому часто в літературі вживаються як синоніми: українська нація – український народ – українська

держава. Поняття національного як приналежного до нації у вищезазначеному сенсі входить у категорію національна економіка.

Друга складова категорії – економіка. Поняття економіка означає господарське життя суспільства, систему відносини між громадянами в процесі виробництва, обміну, розподілу та споживання товарів та послуг.

Значення економіки для суспільства визначається тим, що вона безперервно забезпечує його предметами споживання (їжею, одягом, житлами та іншими корисними речами), без яких не може існувати жодна людина. Звідси впливає головна функція (призначення) економіки – виробляти багатство, яке задовольняє різноманітні потреби людей.

В міру формування світового господарства, зростання масштабів господарської діяльності окремих держав, диверсифікації їх господарських зв'язків, поглиблення міжнародного поділу праці, зросла нерівномірність розвитку країн, загострилась конкуренція між ними. Національні інтереси держав вийшли на передній план. Захист національних інтересів, обґрунтування економічних заходів посилення позиції країн на світовій арені значно підняло значимість національного аспекту економічних відносин.

Більшість вчених стверджують, що для виникнення і розвитку національної економіки обов'язкові як мінімум три умови [3, с.13; 8, с.10-11; 4, с.9-10; 5, с.9] :

- 1) духовна і ментальна єдність нації, національна свідомість;
- 2) наростання і поглиблення суспільного, зокрема територіального поділу праці, яких спричиняє виникнення різноманітних видів діяльності, спеціалізацію територій;
- 3) формування міцних централізованих держав, що з часом сприяє перетворенню економіки країни у національний господарський комплекс, тобто на таке територіальне утворення, в якому всі компоненти економічного життя – галузі, окремі регіони, підприємства, заклади – функціонують як єдиний організм, що забезпечує матеріальні й духовні потреби суспільства.

Спираючись на викладене вище, синтезуючи зміст обох понять, що утворюють категорію національна економіка, можна дати визначення її сутності.

Національна економіка - це господарський комплекс з багатосторонніми економічними зв'язками, що сформувався як результат історичного розвитку нації в межах держаних кордонів країни та характеризується відповідною пропорційністю, стійкістю та цілісністю.

Дане визначення поняття «національної економіки» співпадає з двома існуючими найбільш поширеними точками зору науковців щодо значення цього терміну.

Література:

1. Конституція України [Текст] : закони та законодавчі акти. - Харків : Одиссей, 2008. – С. 3
2. Connor W.A. Nation is a nation, is a State, is a Ethnic Group, is a ...// Hutchinson J. and Smit A. (eds.) Nationalism. – Oxford; New York, 1994. – P.45
3. Економіка України. Національна економіка України : підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / Б. Ф. Заблоцький, М. Ф. Кокошко, Т. С. Смовженко ; за ред. : Б. Ф. Заблоцький ; Нац. банк України, Львів. комерц. акад. - Львів : ЛБК НБУ, 1997. – С. 13
4. Мельникова В.І., Мельникова О.П., Сідлярчук Т.В., Тур І.Ю., Шведова Г.М. Національна економіка. Навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. літератури, 2012. – С. 9-10
5. Національна економіка: навч. посібник/ за заг. ред. В. П. Решетило; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2009 – С. 9
6. Пономарьов А.П. Українська етнографія. – К: Либідь, 1994 – С. 76
7. Потульницький, В. Теорія української політології. Курс лекцій / В. Потульницький. – К. : «Либідь», 1993. – С. 97-98.
8. Яковенко Р. В. Національна економіка [Текст] : навч. посіб. / Р. В. Яковенко; Кіровоград. нац. техн. ун-т, Каф. екон. теорії та права. - 2-ге вид., випр. - Кіровоград : КОД, 2010. – С. 10-11, 28.